

NOVOTNY TIHAMÉR

Szokrális hangulatok, emelkedések

NOVOTNY TIHAMÉR (1952) Budapest

HÁRMAN – PATAKI FERENC, HENN LÁSZLÓ ANDRÁS ÉS POPOVICS LŐRINC KIÁLLÍTÁSA

Mindazok, akik összegyűltek abban a patinás kiállítóteremben, amelyet Vízivárosi Galériának nevezünk idestova majd harminc éve – a művek többszörösen összecsengő harmóniája révén –, minden bizonnyal olyan ünnepi és méltóságteljes, mondhatnám, magasztos varázslatban részesültek, amelyet valószínűleg távoztukban sem felejtettek el. Mert Pataki Ferenc, Henn László András és Popovics Lőrinc *Hárman – Fesztmények, Grafikák, Szobrok* című tárlata (2017. június 29 – július 25.) ilyen volt a forró nyárban.

Mindjárt az elején le kell szögeznünk, hogy a három szegedi érdekeltségű alkotó egymástól teljesen eltérő anyagokat és formanyelvet használ, mégis közös érzéseket, gondolatokat és képzeteket, valamint azonos fogalmakat keltenek, ébresztenek az emberben.

Megítélésem szerint ebben a vizuális hármasságban a *mágikus, kultikus, mitikus, misztikus, archaikus, rituális, meditatív, kontemplatív, szokrális és transzcendens* jelzők fejezik ki az alapszólamot, s valamilyen módon az égi és földi zónák találkoznak az Idő és a Tér szent és örök képzetével, a felaprózás az oszthatatlansággal, a pogány hitvilág a keresztényivel, a személyesség a Fennebbvalóval.

De találhatunk más érintkezési pontokat is a három művész alkotómódszerében és ellentétpárokban gondolkodó szemléletében. Figyelemre méltó például, ahogy az időfolyamatok, a metamorfózisok fizikai értelmezései keverednek azok sűrítéseivel, jelképekké dermesztéseivel; ahogy a részek eggyé olvadnak az egésszel; ahogy a természet-képzetűségek ütköznek a geometria hangsúlyaival; ahogy a szépség és a míveség fokozott megnyilvánulásai feleselnek az informel anyagszerűségekkel; ahogy a terjeszkedő formák megértik magukat a szerkezetességekkel; ahogy a távollátás pozíciói egyezkednek a közelre hajlás nézőpontjaival, a madártávlatos szemlélődések a mikrostruktúrák szempontjaival; ahogy a biztonságos visszatérő és ismétlődő motívumok felszámolják magukat a szokatlanságok egyediségeiben; ahogy az atlantiszi múlt felemelkedő szigetei találkoznak a jelen beszűrődéseivel és a jövő megérzéseivel.

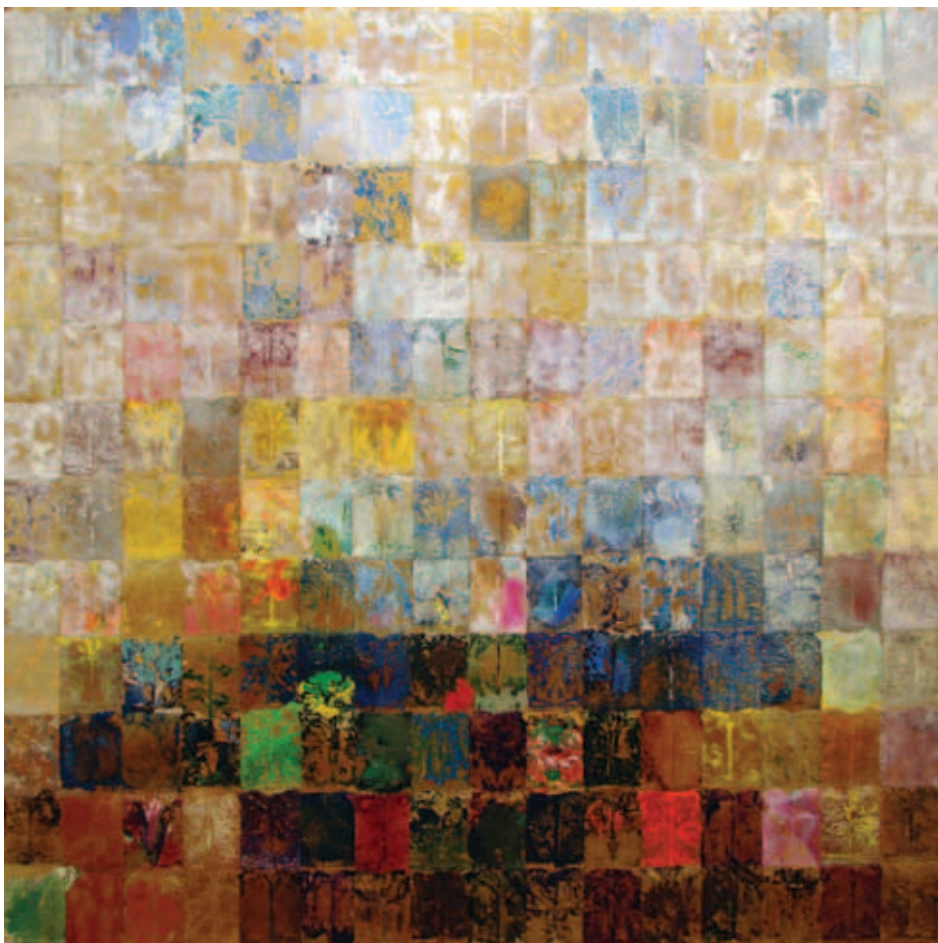
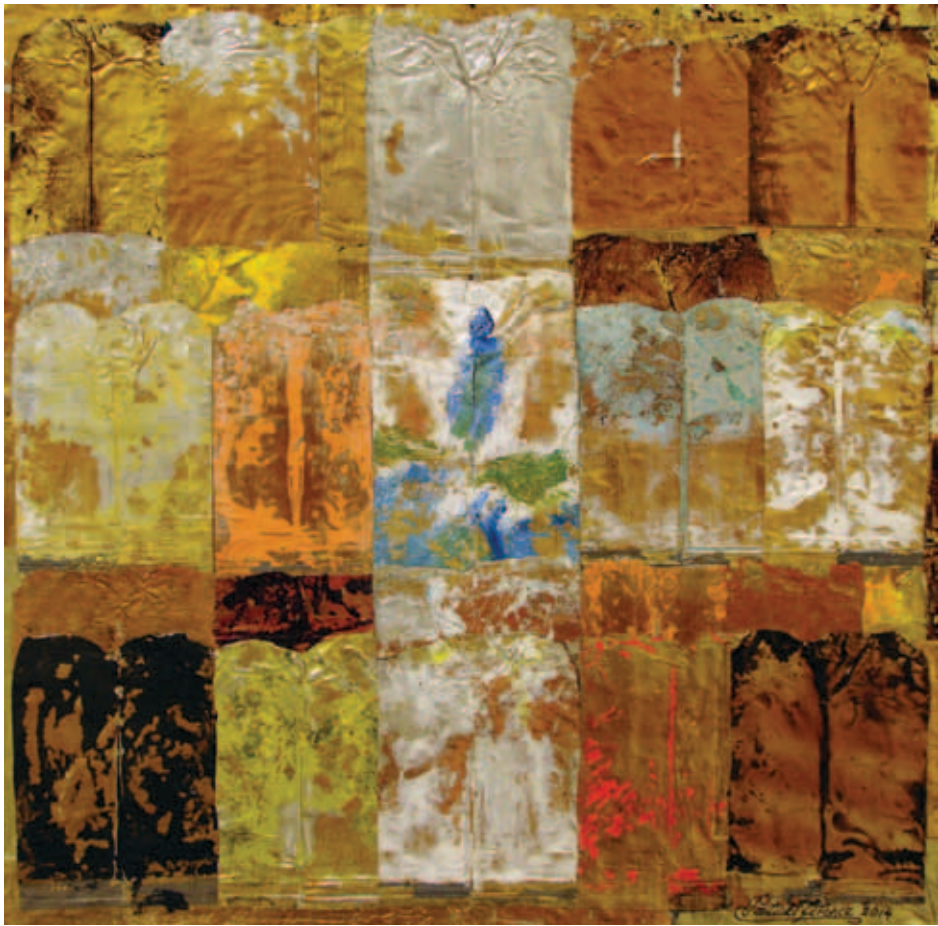
S mindezek mellett mindig és mindenhol, az összes munkában rendkívül feltűnő az anyagok iránti feltétlen tisztelet és szeretet; a megmunkálások igényessége és változatossága; a színek és materiák összehangoltsága, érzelmi, hangulati, gondolati és szellemi egységgé formálása.

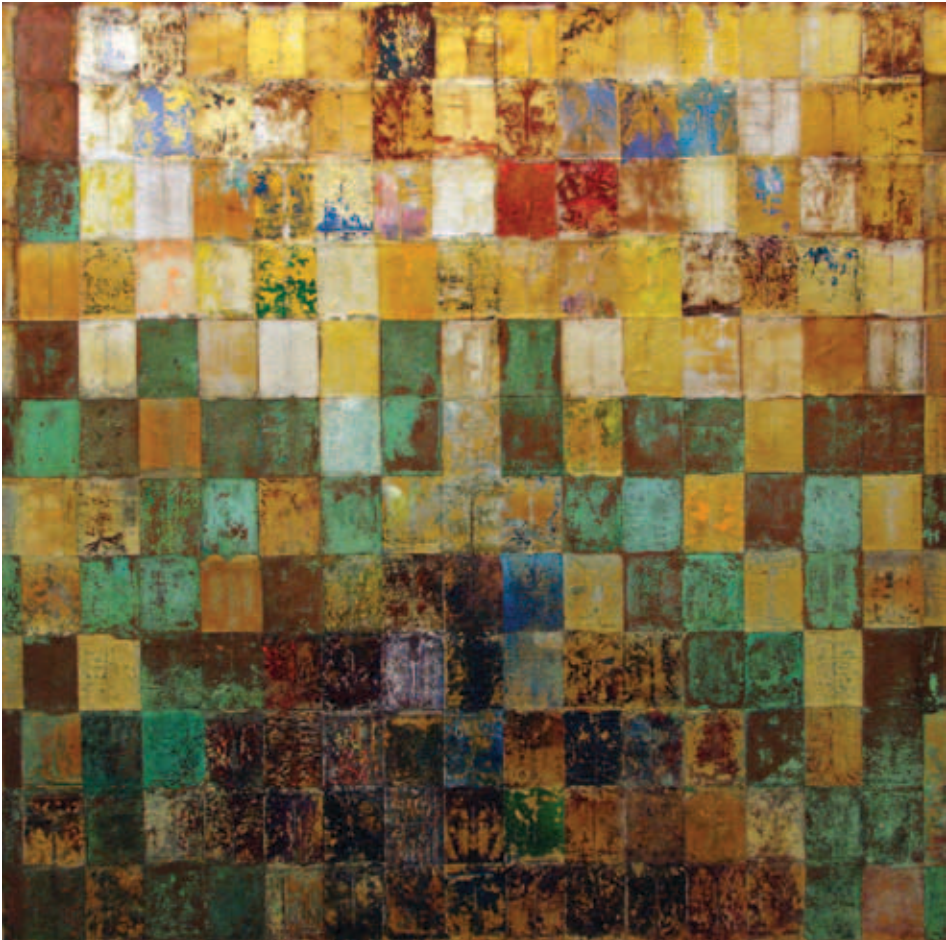
Pataki Ferenc – a kiállítók korelnöke – az *Írások, sasok* című, idén megjelent kötetének egyik ismertetőjében olyan gondolatokat fogalmaz meg, amelyek bár Henn László András művészetéről szólnak (*Rítus ó-arányban*), mégis mintha mindhármuk világszemléletére éppúgy igazak volnának:

„Világunk kaleidoszkópszerű jelenségeiben azt a tárgyat vesszük észre, vagy arra a történetre figyelünk föl, látjuk meg élesen kiragadva, amelynek jellege eltér a megszokottól. Ugyanakkor a kedves ismerősség, a megszokott harmónia, az azonos ismétlődés békességgel és nyugalommal tölt el. A világ tele van láthatatlan motívumokkal, elsüllyednek tünnek kincseink, melyeket aztán megint világra ébreszt egy másik kor másik szelleme. A látás folyamatában meghatározó a valamihez hasonlítás, a felismerés öröme. A megismert tudás egy másik síkon érvényt szerez magának, kibújik rejtőző burkából, és a szemlélődő, szemét legeltető ember a felismerés átélésével tudatosítja: átéltem már hasonló mozzanatot, s ráébred az »egyszer volt már ilyen« – a »délja vu« – élményére. A dolgok látszólagos keveredése, összevisszasága ugyanis egy tisztán kivehető rendszer szerint, ismétlődésekben növekszik és csökken, árnyékba merül, és magát egy másik dimenzióban látva fényre derül.”¹

Ezek a felismerések tehát nemcsak Henn László András asszociációs alapokon működő, az olvasottat a tudattalannal, az elhatározottat a váratlannal, a sejtelmeset a lélektanilag törvényszerűvel,

PATAKI FERENC, A látható tükrözi a láthatatlant, 2004; Jelenések könyve, 2014

PATAKI FERENC, A mennyország kapui, 1988; A mindenség zenéje (Tisztelet Bartóknak), 2006

a külső impulzust a belső látással, a kollektív tudattalant a személyes emlékképekkel, a megfigyelést a meditációval, a primordiálisat a jelenkortudattal, a hagyományt a pillanatnyisággal, az anyagelvűséget a divinációval (istenüléssel, átlelkesültséggel, átszellemítéssel) keverő munkáira, de Popovics Lőrinc szakrális-orfikus és Pataki Ferenc szakrális-ikonikus műveire éppúgy érvényesek.

Pataki Ferenc fatáblái, érzékeny konceptuális – fémlemez – képei (a nyolcvanas évektől kezdődően napjainkig) a más természetű festményeihez vásárolt – kiüresedett, kiüresített – tubusainak újrashasznosításával készülnek. Valamennyi kiperéselt, kisimított, a kupakjától, valamint a váll-és nyakrészétől tépés útján megszabadított, majd a falemezekre pikkelyszerűen felrakott festéktubusa mindig ugyanaz, csak másképpen: egyszerre színes tűzű és színtelen kopottságú; foltos ruhájú és fémes (aranyos-ezüstös) ragyogású; ráncos erezetű és ránctalan mosolyú. Minden egyes darab külön élő szimmetrikus életfát idéző vagy más és más anyagalt megjelenítő entitásként fogható fel. Mégis a levedlett fémruhák új és új mátrixszerű hangulategységekké állnak össze, s az ismétlődő mértani rendet követő elemekből, fraktálszerűen felépülő ikonosztázok keletkeznek.

Popovics Lőrinc fekete gránitból és csiszolt, maratott, ragasztott üveglapokból összeállított mágikus jelei, szimbolikus útjelzői, szakrális érzeteket keltő fényörzői és fénylabirintusai, jelképpé dermesztett szent források és záporai, kristállyá lényegülő eróziói, valamint az isteni felhőkkel társalgó magas hegyei éppúgy az ősi hagyományok és képzetek, a szentségességek, valamint a mai modern eszmerendszerek, illetve a *Biblia* világában tanyáznak, akárcsak kiállítóársai művei.

FÉNYT HOZZON... VI. – ARS SACRA KIÁLLÍTÁS

A Vízivárosi Galériában 2017. szeptember 7. és október 3. között immár hatodik alkalommal, azaz 2012-től évenként megrendezett *Ars Sacra* tematikájú tárlatsorozat okmegjelölő, céltételező, magyarázó hívószava – a *fényt hozzon* – egy nem szó szerinti *Biblia*-idézetre támaszkodik, amely *Lukács evangéliumának Benedictus* részében keresendő, és így szól: „Irgalmából [Isten] meglátogat minket a Magasságból, hogy világosságot adjon [!] az embereknek, akik a sötétségben és a halál árnyékában ülnek, lábunkat meg a béke útjára irányítsa” (Lk 1,79).

BORZA TERÉZ, Lélefény (Mindannyiunkat egy lélek itatott át), 2016

Igen tiszteletreméltó szándékjelölés ez, amely ha nem volna, ha meg nem fogalmazódna, bizony kevesebbek lennének, s talán lelkünk el is veszne. Egyszerűen beleszédülnénk korunk elbabrált történetébe, elferdült valóságstóriájába, a bűnök és aberrációk permanens korrupciójában élő kárvallott ember negatív, létrontott világába.

Hamvas Béla az *Őt meg nem tartott előadás a művészetről* című írásában nemcsak a kórkép, de a lehetséges megoldás felvázolásában is érdekelté teszi az embert. Saját korának nem is olyan régi valóságáról (mely korunk realitására most még hatványozottabban érvényes) többek között a következőket állítja igen szuggesztív metaforájában: „Minden jel arra vall, hogy a történetnek, ha valami közbe nem jön, zoológiai megoldása várható. A mohóbb és a ravaszabb, a brutálisabb és az elvetemültebb minden vonalon győzedelmeskedni fog. A végső ellenállás felszámolásának stádiumában vagyunk. A vallás, a tudomány, a filozófia az embert elárulta, a *rebellis majom* [!] számára kész szolgákat tenyészt, és a humánus részére egyetlen tér nyújt még némi menedéket, a művészet, az is egyre bizonytalanabbat, mert a lemorzsolódás tömeges és rohamos.”²

De hogy még pontosabb kórképet kapjunk erről a létrontott, korrump valóságról, s hogy még jobban megértsük az ars sacra mozgalom jelentőségét – továbbra is Hamvas gondolatainál maradva –, tegyük árnyaltabbá mai helyzetünket. Könnyen beláthatjuk ugyanis: „a primordiális realitás természete, hogy a tisztességes, értelmes és morális, becsületes, tisztakezű és szívű embernek magától érteendő előnyt nyújt, mert az a növekedés, a *világosság* [!] végeredményben a normalitásnak jegyében áll. Ha ezek a pozitívumok következetesen és szükségszerűen hátrányt szenvednek, ez csak sajtóságos egyetemes romlás következménye lehet. Ez az, amikor előnyben a mihaszna és kártékony ember áll.”³

Ennek az egyetemes romlásnak a folyamatát tehát Hamvas a művészet erejével kívánta megállítani. Mert: „a művészet nem a valóság (természet) utánzása, a művészet nem kifejezés (pszichológia, modernizmus), hanem az eredeti valóság helyreállítása, amelynek feltétele, hogy a művész önmaga is az eredetit, az alapállást életében megvalósítsa. [...] A művészet a legmagasabb tudást, az embernek önmaga átvilágítását, felemelését és megtisztulását hozza. Ha nem, csupán mánia vagy a libidó kielégítése, és nem ér semmit. A múzsai egzisztencia számára nincs más feladat, mint a korrump valóságot megváltoztassa, és az eredetit helyreállítsa.”⁴

Ez az új keletű ars sacra mozgalom tehát a művészet erejét a megváltás és a megváltottság keresztényi reménye és tudata által kívánja növelni, megsokszorozni a korrump valóság megváltoztatása, meggyógyítása érdekében. Másképpen fogalmazva: pozitív hang szeretne lenni a létrontott, aberrált világban.

Számomra e tárlatok kortársi kifejezési skálája a Krisztusban megigazult, hitvalló művésztől az isten- és igazságkereső, illetve a test-lélek-szellem, valamint a szép-jó-igaz szakrális hármasságában gondolkodó, a katarzist, a személyes megtisztulást és az önmeghaladást sem megtagadó, az egyetemes belső értékeket és az emberi közös nevezőket kutató minőségi művészetig terjed.

Így, ha végiglapozzuk a Vízivárosi Galéria ars sacrás meghívó-katalógusainak eddigi példánya- it, ha felidézük magunkban az itt látott műtárgyak szellemiségét, se rossz értelemben vett giccsel, érzélgősséggel, ízlésficammal, se langyossággal, korszerűtlenséggel nem találkozunk. Ehelyett mindig magas fokú formai, anyagi, technikai eszközhasználattal és érzelmi-gondolati változatos- sággal, valamint erkölcsi tartással, magasrendű érintettséggel, illetve bibliai háttérrel, s nem utol- sósorban istenes szemlélettel szembesülhetünk.

A jelenlegi tárlat résztvevőinek mozgástera a *Kereszt*, a *Fény* és az *Idő* oszcilláló hármasságá- ban zajlik, s e hármassághoz kapcsolhatók más témaköreik is.

A KERESZT mint megkerülhetetlen „gravitációs” misztérium jelenik meg Lugossy Mária fekete üvegplasztikájában (*Misztérium*, 1994); a hit pajzsaként, a kereszt templomaként, illetve az Úr titok- zatos testeként, házaként fogalmazódik meg Hernádi Paula zománcképein (*Kereszt I. [Pajzs]*, 2015; *Kereszt II.*, 2016; *Az Úr háza*, 2016); majd keresztvető (a keleti hagyományt a nyugati tradícióval egy- bevető) hitvallássá alakul Fehér Márta *Vér és hó* (2017) című, itt-ott éteri fehérrel átfestett fotó- szekvenciáján és vetített filmetűdjében.

A FÉNY mint lélekfény, a feltámadás fénye, a mustármag növesztő ereje dereng fel Borza Teréz fehér porcelánmisztikájában (*Lélekfény [„Mindannyiunkat egy lélek itatott át”]*, 2016; *Feltámadás fé- nyre*, 2017; *Mustármag [„Ha csak akkora hitetek lesz is...”]*, 2016); mint teremtő, életfenntartó igei vilá- gosság ragyog fel Szöllőssy Enikő digitális nyomat-triptichonjában (*Fényt hozzon I–III.*, 2017); mint fénykapu, mint szakralitás szivárog át a téren, dereng fel a távolban, hogy azután égi kapocsként

HENN LÁSZLÓ ANDRÁS, MediStáció IV., II., 2014

HENNI LÁSZLÓ ANDRÁS, Genesis: A Frigylada

Szent Erzsébet (2012) fehér fátylába és Szent Ferenc dicsfényébe költözzön Zöld Anikó olajfestményein (*Fénykapu*, 2014; *Szagrális fények*, 2008; *Szent Ferenc és madarai*, 2013); végül, mint távoli enyészpont, mint közeledő távlat, mint az Égi Jeruzsálem előképe szövődik a látómezőnkbe Hager Ritta gobelinjében (*Kiút*, 2015–16).

Az IDŐ az időtlennel, a történelem az örökkévalósággal, a kárhozát a megváltottsággal, az eredendő bűn az eszkatológia tudatával, a test a lélekkel felel egymással Katona Katalin antikizált ádám-évás szárnyaszegett torzó-plasztikájában (*Időtlen I–II.*, 2013) és Lugossy Mária *Végtelen gravitáció* (2001) című számítógépes nyomtatásban.

A keresztény ember, a keresztény értékeket valló, kereső művész számára vigasz, hogy az Örökkévalóság szereti az Idő gyermekeit, vagy még pontosabban idézve William Blake látomásos festő mondatát: „az Örökkévalóság szerelmes az Idő gyermekeibe”.⁵ S ez már valahogy több is, mint vigasz: az emberi rész és az isteni rész tudatos szinergiája, együttműködése, amelynek nyomán újjászületik Isten képe a valódi személlyé váló teremtmény lélekben. Ugyanis a (keleti) kereszténység értelmezésében a személyiség: Isten képének eltorzult alakja. „Torz azért, mert az Első bűn megzavarta a kapcsolatot a Legmagasabbal, mert Ádám, mint mondják, a Paradicsomban az Istenszemlélet, a *theoria* magas fokán állt. Az Ősbűn felforgatta ezt a nyílt viszonyt, ami az embert a Másikhoz – legyen az személy vagy világ – fűzte” – írja Nacsinák Gergely András a *Miszticizmus – Misztika* című tanulmányában, majd így folytatja: „ezért sem óvakodna vissza a valódi misztikus képviselője a Paradicsomi Kertbe: az eredendő tenyésztel szembeállítja azt a tudatosan kimunkált, megváltottságban ragyogó struktúrát, amit a vallás a Mennyei Jeruzsálem képével jelöl.”⁶ – Hát valami ilyesmiben gondolkodik, ilyesmibe helyezkedik, ilyesmin munkálkodik az ars sacra mozgalom számos résztvevője...

JEGYZETEK

¹ PATAKI Ferenc, *Rítus ó-aranyban = Írások, sasok*, 2017, 57.

² HAMVAS Béla, *Őt meg nem tartott előadás a művészetről = Művészeti írások I.*, Medio, Budapest, 2014, 17.

³ *Uo.*, 19.

⁴ *Uo.*, 81.

⁵ Pásztor Péter idézi a festőt Kalmár István képzőművész katalógusához készült előszavában: *Biblia pauperum modernorum, avagy Biblia a mai lelki szegényeknek*, 2004.

⁶ NACSINÁK Gergely, *Miszticizmus – Misztika = A szem böjtje – Tanulmányok az orthodox kereszténység művészetéről*, Paulus Hungarus – Kairosz, Budapest, 2003, 47–48.

